

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Sorkkila, Matilda; Panula, Venla; Ylisaukko-oja, Saara

Title: Vanhemmuuden uupumus oli riski lasten hyvinvoinnille ja lasten oikeuksien toteutumiselle korona-aikana

Year: 2022

Version: Published version

Copyright: © Itsenäisyyden juhluvuoden lastensäätiö, 2022

Rights: In Copyright

Rights url: <http://rightsstatements.org/page/InC/1.0/?language=en>

Please cite the original version:

Sorkkila, M., Panula, V., & Ylisaukko-oja, S. (2022). Vanhemmuuden uupumus oli riski lasten hyvinvoinnille ja lasten oikeuksien toteutumiselle korona-aikana. *Kasvun tuki*, 2(2), 40-44.
<https://kasvuntuki.fi/aikakauslehti/julkaisut/kasvun-tuki-aikakauslehti-2022/sorkkila/>

Vanhemmuuden uupumus oli riski lasten hyvinvoinnille ja lasten oikeuksien toteutumiselle korona-aikana

- Vanhemmuuden uupumus on lisääntynyt ja vanhempien väliset hyvinvointierot polarisoituneet koronakriisin aikana.
- Erityinen huoli kohdistuu heikommassa asemassa oleviin perheisiin ja lapsiin, joilla riskitekijät ovat voineet kasautua ja haasteet kärjistyä.
- Kotona opiskelu on heikentänyt merkittävästi opettajien ja muun kouluhenkilökunnan mahdollisuuksia turvata kaikille oppilaille yhdenvertainen oikeus opetukseen.
- Etäopiskelu rajoittaa oppilaan sivistyksellisiä oikeuksia ja voi heikentää myös lapsen muiden oikeuksien toteutumista vaikuttamalla perheiden jaksamiseen.
- Rajoitusten suhteellisuusvaatimusta arvioitaessa tulisi huomioida rajoitusten moninaiset vaikutukset lasten ja perheiden kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin.

MATILDA SORKKILA
FT, yliopistotutkija, dosentti
Jyväskylän yliopisto,
psykologian laitos

VENLA PANULA
KM, väitöskirjatutkija
Jyväskylän yliopisto,
opettajankoulutuslaitos
Turun yliopisto,
opettajankoulutuslaitos

SAARA YLISAUKKO-OJA
OTM, väitöskirjatutkija
Turun yliopisto,
oikeustieteen laitos
Lapin yliopisto,
oikeustieteen laitos

Koronapandemia ja siihen liittyneet sulkutoimenpiteet ovat haastaneet vanhempien ja lasten hyvinvointia sekä lasten oikeuksia monin tavoin (ks. esim. IIPB konsortio, 2022; Sorkkila & Aunola, 2021). Suomalais tutkimusten mukaan vanhemmista noin 30 prosenttia koki uupumisoireita koronavirukseen liittyvänä poikkeusaikana vähintään viikoittain, kun ennen korona-aikaa oireita koki vanhemmista noin 13 prosenttia (Sorkkila, 2020; ks. myös Sorkkila & Aunola, 2020; 2021). Myös kansainväliset vertailut osoittavat vakava-asteisen uupumuksen maailmanlaajuisesti lisääntyneen (IIPB konsortio, 2022).

Vanhemmuuden uupumuksen tiedetään olevan riskitekijä lasten kaltoinkohtelulle ja lapsiin kohdistuvalle väkivallalle (ks. esim. Aunola ym., 2021; Mikolajczak ym., 2018), minkä vuoksi huoli lasten hyvinvoinnista korona-aikana on aiheellista ja perusteltua.

”Vanhempien uupuminen ei ole vain perheen sisäinen ongelma.”

Vanhempien rooli on keskeinen lapsen oikeuksien toteuttamisessa, sillä kasvatusvastuu on ensisijaisesti lapsen vanhemmilla (Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 2019/190 1 §). Vaikka vastuu on ensisijaisesti lapsen huoltajilla, viimekätinen vastuu lasten oikeuksien toteuttamisesta on julkisella vallalla (Hakalehto & Toivonen, 2021). Julkiselle vallalle on perustuslaissa säädetty velvollisuus turvata perheen ja muiden lapsen huolenpidosta vastaavien henkilöiden mahdollisuudet turvata lapsen hyvinvointi ja yksilöllinen kasvu (731/1999, PL,19.3 §). Näin ollen vanhempien uupuminen ei ole vain perheen sisäinen ongelma, vaan lapsen oikeuksien toteuttamisen kannalta keskeinen riski, johon viime kädessä yhteiskunnan

tulee puuttua. Lapset ovat erityinen ryhmä, ja heidän oikeuksien toteutuminen on merkittävällä tavalla aikuisten vastuulla.

Tässä näkökulma-artikkelissa tarkastelemme vanhempien hyvinvoinnin merkitystä korona-aikana yhtäältä lasten hyvinvoinnin ja toisaalta lapsen oikeuksien näkökulmasta. Erityisesti tarkastelemme lapsen oikeutta oppimiseen. Nostamme esiin vanhempaan, lapseen ja etäkouluun liittyviä tekijöitä, joihin ei kiinnitetty kriisin aikana mielestämme riittävästi huomiota. Lisäksi pohdimme psykologian, kasvatuksen ja oikeustieteen näkökulmasta, miten vastaavaan kriisiin pitäisi varautua jatkossa.

PERHEIDEN HYVINVOINTI ON POLARISOITUNUT KORONA-AIKANA

Korona-aikana vanhempien riski uupua on ollut maailmanlaajuisesti tavallista suurempi (IIPB konsortio, 2022). Uupumus näkyi kroonisena vanhemmuuteen liittyvänä väsymyksenä, tympääntymisenä vanhemman rooliin, emotionaalisen etäännyksenä lapsista sekä negatiivisena muutoksena vanhemmuudessa (Aunola ym., 2020; ks. myös Roskam ym., 2018). Vanhempi saattaa olla jatkuvasti väsynyt tai itkuinen ja kyetä vain välttämättömään vuorovaikutukseen lapsensa kanssa.

”Uupumus näkyy vanhemmuuteen liittyvänä väsymyksenä, tympääntymisenä rooliin ja emotionaalisen etäännyksenä lapsista.”

Korona-aikana vanhemmat ovat joutuneet muun muassa yhdistämään oman ansiotyönsä lastenhoitoon, kodinhoitoon sekä lasten etäopetuksen tukemiseen. Monissa vanhemmissa eri roolien ja tehtävien yhdistäminen on aiheuttanut väsymyksen (Sorkkila & Aunola, 2021) lisäksi riittämättömyyden tunteita sekä elämänhallinnan tunteen heikentymistä (Paju, 2020). Samanaikaisesti iso-vanhemmat tai muut tukiverkot ovat olleet saavuttamattomissa ja harrastustoimintaa on rajoitettu.

Kodin ulkopuolella töissä käyvien vanhempien huolena ovat olleet kotona etäkoulua käyvät lapset, jotka ovat joutuneet olemaan pitkiä päiviä yksin kotona (Paju, 2020). Näin ollen ei ole yllättävää, että noin kolmasosa suomalaisvanhemmista on kokenut korona-aikana viikoittaisia uupumusoireita (Sorkkila, 2020; ks. myös Sorkkila & Aunola, 2021).

Vanhemmuuden uupumus ei ole kuitenkaan koskenut kaikkia vanhempia, ja osa vanhemmista on voinut korona-aikana hyvin. Jotkut vanhemmista ovat kokeneet, että uusi arki on tuonut myös positiivisia muutoksia, kun on ollut enemmän aikaa olla yhdessä ja ulkoilla koko perheenä, eikä työmatkoihin tai harrastuksiin kuljettamiseen ole kulunut aikaa kuten aiemmin (Paju, 2020).

Hyvinvoivat vanhemmat vaikuttavat olleen jo aikaisemmin suhteellisen hyvinvoivia, ja erityisen suojaavaa uupumukselta näyttäisi olleen vanhemman hyvä toimeentulo, työllisyys sekä kyky toipua nopeasti vastoinkäymisistä (Sorkkila & Aunola, 2021). Perheiden hyvinvointi vaikuttaakin polarisoituneen: erot hyvinvoivien ja heikosti voivien perheiden välillä ovat kasvaneet entisestään (Sorkkila, 2020).

Hyvinvoinnin polarisoituminen nostaa huolen erityisesti heikommassa asemassa olevista perheistä ja lapsista, joilla riskitekijät ovat voineet kasautua ja haasteet kärjistyä. Tehtyjen selvitysten

mukaan monet perheet, jotka olivat haasteellisessa tilanteessa jo ennen koronakriisiä, ovat joutuneet entistä suurempiin vaikeuksiin korona-aikana (esim. Paju, 2020; Vanhempainliitto, 2020).

Erityisen vahvassa uupumisriskissä vaikuttavatkin olleen pienituloiset, työttömät tai nuoret vanhemmat, joilla on pieniä tai erityistarpeisia lapsia (Sorkkila & Aunola, 2021). Koska tiedetään, että vanhemmuuden uupumus lisää lapsiin kohdistuvan väkivallan ja kaltoinkohtelun riskiä (Mikolajczak ym., 2018), erityinen huoli nousee heikompiosaisen lasten hyvinvoinnista.

ETÄOPETUS JA LASTEN OIKEUS OPPIMISEEN

Heikompiosaiset lapset ovat saattaneet korona-aikana joutua epäsuotuisaan asemaan myös oppimisen näkökulmasta. Rajoitusten aikana useat oppilaat joutuivat tekemään koulutyönsä etäopetuksessa kotoa käsin. Koulutyön suorittaminen kotona on vaikeuttanut merkittävästi opettajien ja muun kouluhenkilökunnan mahdollisuuksia toteuttaa velvollisuutta turvata kaikille oppilaille *yhdenvertainen oikeus opetukseen*.

Vastuu opetuksesta ei saisi siirtyä opetuksenjärjestäjältä vanhemmille. Valitettavasti koronapandemian aikana näin osittain kävi, ja vanhempien rooli lasten oppimisessa kasvoi koronaan liittyvän etäopetuksen aikana (Paju, 2020; Sorkkila ym., 2022). Osa vanhemmista on kokenut, että opetusvastuu siirtyi kokonaisuudessaan heille, ja vanhempien mukaan jotkut opettajat ovat jopa puhuneet vanhemmista kotiopettajina (Paju, 2020; Vanhempainliitto, 2020).

Etäopetuksen kasautuminen vanhemmille on ollut yhteydessä heikentyneeseen jaksamiseen vanhempana (Sorkkila ym., 2022). Tämä voi kertoa joko siitä, että vastuu etäopetuksesta uuvuttaa vanhempia, tai toisaalta siitä, että jo valmiiksi uupuneet vanhemmat kokevat vastuun kasautuvan heille (Sorkkila ym., 2022). Tiedetään, että uupuneet vanhemmat kykenevät vain välttämättömään vuorovaikutukseen lastensa kanssa (esim. Aunola ym., 2020; Roskam ym., 2018), jolloin ylimääräiset tehtävät (esim. etäopetus) ei heiltä onnistu. Näin ollen uupuneen vanhemman – eli todennäköisesti heikompiosaisen – lapset ovat olleet epäsuotuisassa asemassa suhteessa hyvinvoivien vanhempien lapsiin.

Muualla tehtyjen tutkimusten perusteella tiedetään, että korkeasti koulutettujen vanhempien lapset ovat suoriutuneet koulusta entistä paremmin etäaikana, kun taas vähemmän koulutettujen vanhempien lapset ovat suoriutuneet aiempaa huonommin (Reimers, 2022). Tulokset ovat huolestuttavia lasten oikeuksien näkökulmasta, sillä esimerkiksi Yhdistyneiden kansakuntien (YK) sopimuksessa lapsen oikeuksista (SopS 60/1991, LOS) todetaan, että kaikilla lapsilla tulisi olla yhtäläiset oikeudet opetukseen ja oppimiseen.

”Riski koski erityisesti pienituloisia, työttömiä tai nuoria vanhempia, joilla on pieniä tai erityistarpeisia lapsia.”

Myös Suomessa tehdyt alustavat selvitykset antavat viitteitä siitä, että heikko-osaisten vanhempien lapset ovat saattaneet olla oppimisen näkökulmasta eriarvoisessa asemassa. Matalatuloisten perheiden lapsista jopa 15 prosenttia koki kotioloihin vaikuttavien päihde- tai mielenterveysongelmien tai henkisen tai fyysisen väkivallan vaikeuttaneen opintojaan etäopiskelun aikana, kun vastaava osuus kaikista vanseista 13–17-vuotiaista oli kahdeksan prosenttia (Pelastakaa lapset, 2020). Etäkoulun aikana kodin tuen merkitys kasvoi perusopetuksessa, ja pulassa olivat ne lapset, joiden van-

hemmillä ei ollut aikaa, kykyjä tai jaksamista lastensa koulunkäynnin tukemiseen (Goman ym., 2021).

Lapsen oikeus opetukseen on hänen ihmis- ja perusoikeutensa (PL16.1§ ja LOS28 artikla). Kyse on lapsen subjektiivisesta oikeudesta, ja tätä oikeutta täydennetään perusopetuslaissa (1998/628, 30 §). Lapsen oikeus opetukseen on tärkeä oikeus muun muassa siitä syystä, että se turvaa muiden lapsen oikeuksien toteutumista. Esimerkiksi monet kansalaisoikeudet ja poliittiset oikeudet, kuten sananvapaus ja oikeus äänestää sekä kyky saada palveluita yhdenvertaisesti, edellyttävät sitä, että henkilöllä on koulutuksen minimitaso saavutettuna, johon kuuluu esimerkiksi lukutaito (Arajärvi, 2021, s. 98). Lapsen oikeus kehitykseen (LOS 6 artikla) pitää puolestaan sisällään sen, että lapselle taataan kehittymisen edellytykset mahdollisimman täysimääräisesti. Oikeus oppimiseen kytkeytyy vahvasti myös tähän lapsen oikeuteen (Peleg, 2012).

”Vanhemmuuden uupumus lisää lapsiin kohdistuvan väkivallan ja kaltoinkohtelun riskiä.”

Etäopetukseen siirtyminen on vaarantanut lapsen oikeuden opetukseen monin tavoin. Se on asettanut lapset epätasa-arvoiseen asemaan: toisten lasten oikeus oppimisen on toteutunut ja toisten puolestaan ei (ks. esim. Paju, 2020; Reimers, 2022; Sorkkila ym., 2022). Tulevaisuudessa onkin huomioitava, että lähtökohtaisesti etäkouluun siirtyminen vaarantaa yhdenvertaisen oikeuden opetukseen. Tämä siitäkkin huolimatta, ettei etäopetus anna lupaa poiketa opetuksen tasosta, vaan opetuksen järjestäjän on huolehdittava, että oppilaat saavat opetussuunnitelman mukaista opetusta eli opetuksesta ja sen laadusta on pidettävä kiinni myös etäopetuksen aikana (HE 93/2021 vp, s. 11).

Laadukkaana opetuksen lisäksi oppilaalla on oikeus saada ohjausta ja tarpeen vaatiessa myös yksilöllisiä tukitoimia (Hakalehto-Wainio, 2012). Vanhemmille suunnattujen kyselyiden (mm. Paju, 2020; Sorkkila & Aunola, 2021; Vanhempainliitto, 2020) lisäksi myös opettajille tehdyn kyselyn mukaan etäopetus vaaransi laadukkaana opetuksen toteutumisen: etäopetuksessa oli vaikeuksia pysyä opetussuunnitelman tavoitteissa, sisällössä ja työtavoissa (Vuorio ym., 2021, s. 50).

PERHEIDEN RIITTÄMÄTÖN TUKI JA OIKEUKSIEN RAJOITTAMINEN

Sen lisäksi, että osa perheistä koki jääneensä vaille koulun ja opettajien tukea (Paju, 2020; Sorkkila ym., 2022; Vanhempainliitto, 2020), rajoitusten aikana myös muita tukipalveluja lakkautettiin tai ne toimivat rajoitetusti. Esimerkiksi lapsi- ja perhepalveluissa toimivien ammattilaisten mukaan perheiden tuen tarve jäi kevään 2020 aikana monilta osin huomaamatta. Tämä johtui neuvolapalveluiden, kouluterveydenhuollon, varhaiskasvatuksen sekä lapsiperheiden perhetyön ja kotipalvelun toimintojen supistuksista (Hietanen-Peltola ym., 2020). Palvelujen lisäksi myös sukulaisilta ja ystäviltä saatu tuki väheni tai jopa loppui kokonaan poikkeustilan aikana (Paju, 2020; Weckström & Holappa, 2020).

Perheiden tukipalveluissa tehdyt supistukset vaikuttivat erityisen voimakkaasti niihin perheisiin, joissa oli erityistarpeisia lapsia. Ennen koronaa näissä perheissä arki sujui mm. terapioiden, kuntoutusten ja avustajien avulla, ja monet perheet olivat hyvinkin

riippuvaisia näistä palveluista (Autismiliitto, 2020; Paju, 2020). Kuitenkin koronarajoitusten takia monet palvelut jäivät kokonaan tauolle tai ne toteutettiin etäyhteyksin. Tämä aiheutti suoranaista kaaosta perheiden arkeen ja heikensi monissa perheissä sekä lasten että vanhempien hyvinvointia (Autismiliitto, 2020; Paju, 2020).

”Etäopetuksen kasautuminen vanhemmille on ollut yhteydessä heikentyneeseen jaksamiseen vanhempiana.”

Jotkut vanhemmat myös kokivat, että palveluiden katkettua koronarajoitusten takia kukaan ei ottanut heihin yhteyttä ja kartoittanut heidän tarpeitaan, vaan vanhempien vastuulle jäi selvittää milloin ja millä tavoin mikäkin palvelu tai tukimuoto olisi saatavilla (Autismiliitto, 2020). Tämä on huolestuttavaa, koska tiedetään, että erityislasten vanhemmat ovat olleet muita vanhempia uupuneempia jo ennen korona-aikaa (Sorkkila ym., 2021).

Tukipalveluiden puuttuminen tarkoitti sekä aikuisten että lasten oikeuksien rajoittamista. Päätöksenteossa, joka koskee lapsia, tulisi aina ottaa huomioon *lapsen edun periaate*. YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen artikla 3 velvoittaa, että lapsen edun on oltava lapsia koskevissa asioissa ja päätöksenteossa ensimmäisellä sijalla (”shall be a primary consideration”) sopimusvaltioissa, joihin myös Suomi lukeutuu (CRC/C/GC/14, kohta 37). Lapsen oikeuksien komitea on terävöittänyt, että lapsen edun käsitteellä on tarkoitus varmistaa, että kaikki lapsen oikeuksien sopimuksessa tunnustetut oikeudet toteutuvat täysimääräisesti ja tehokkaasti ja että lapsen kokonaisvaltainen kehitys turvataan (CRC/C/GC/14, kohta 4).

Lasten perus- ja ihmisoikeuksien rajoittaminen on mahdollista vain tiettyjen, laissa asetettujen rajojen puitteissa (Viljanen, 2011). Perusoikeuksien rajoitusten tulee tapahtua suhteellisuusvaatimusta noudattaen eli niiden tulee aina olla välttämättömiä tietyn tavoitteen saavuttamiseksi (Viljanen, 2011). Poikkeusaikana rajoitustoimiin oli ryhdyttävä, mutta rajoitusten vaikutuksia olisi tärkeää tarkastella jälkikäteen kriittisesti ja pohtia, miten voitaisiin turvata erityisesti pienten ja erityistarpeisten lasten asema vastaavassa kriisitilanteessa.

”Pulassa olivat ne lapset, joiden vanhemmilla ei ollut aikaa, kykyjä tai jaksamista koulunkäynnin tukemiseen.”

MITEN LASTEN HYVINVOINTI JA OIKEUS OPPIMISEEN VOITAISIN TURVATA JATKOSSA?

Tiedetään, että vanhemman hyvinvointi vaikuttaa suoraan lasten hyvinvointiin (ks. katsaus Newman, 2020). Näin ollen perheolojen ja vanhempien hyvinvoinnin huomiointi on ensiarvoisen tärkeää lasten hyvinvoinnin ja oikeuksien turvaamiseksi. Vanhempien uupumusta voitaisiin esimerkiksi seuloa Jyväskylän yliopistossa kehitetyllä Vanhemmuuden uupumusseulalla (VAU; Aunola ym., 2021) neuvoloissa tai kouluissa. Kyseessä on viiden kysymyksen yksinkertainen lomake, joka tunnistaa luotettavasti riskissä olevat

vanhemmat muista ja jonka avulla on mahdollista suunnitella tukitoimia yhdessä vanhemman kanssa.

”Koulujen olisi etäaikana tärkeää huomioida erityisesti heikko-osaisten perheiden lapset.”

Koulujen olisi etäaikana tärkeää kiinnittää huomiota heikko-osaisten perheiden lapsiin (ks. esim. Reimers, 2022) sekä lapsiin, joiden vanhemmilla on jaksamisvaikeuksia. Todennäköisimmin jaksamisvaikeuksista kärsivät nuorten tai erityistarpeisten lasten vanhemmat (Sorkkila & Aunola, 2021). On mahdollista, että kyseiset vanhemmat eivät kykene tukemaan lastensa oppimista ja vastuu voi kuormittaa heitä entisestään. Tällöin opettajien ja koulujen tulisi entistä enemmän tarjota opetuksellista tukea lapsille. Perheiden kanssa toimivien sekä koulujen tulisi myös kysellä säännöllisesti kuulumisia niin lapsilta kuin lasten vanhemmilta, joista moni koki korona-aikana yksinäisyyttä ja huomiotta jäämistä.

Mikäli poikkeustilanteessa ei jää muuta vaihtoehtoa kuin opetuksen toteuttaminen etäkoulussa, silloin tietoisesti rajoitetaan oppilaan sivistyksellisiä oikeuksia. Tällöin tulee ottaa huomioon, että etäopetuksen toteuttaminen vaikuttaa perheiden jaksamiseen ja sitä kautta muihinkin lapsen oikeuksiin, kuten esimerkiksi lapsen oikeuteen saada suojaa kaikenlaiselta väkivallalta, vahingoittamiselta, laiminlyönniltä, välinpitämättömältä tai huonolta kohtelulta sekä hyväksikäytöltä (LOS 19 artikla).

Jos rajoituksia joudutaan tulevaisuudessa harkitsemaan, niiden suhteellisuusvaatimusta arvioitaessa tulisi ottaa huomioon rajoitusten moninaiset vaikutukset perheen ja lasten kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin. Esimerkiksi etäopetusjakson kesto tulisi pitää mahdollisimman lyhyenä, jotta opetuksen laatu ja lasten oikeus oppimiseen eivät vaarantuisi. Tämä on välttämätöntä paitsi lapsen oikeuksien toteutumisen näkökulmasta, myös perusoikeuksien rajoitusperusteiden näkökulmasta. ●

Näkökulma-artikkeli kuuluu EduRESCUE – resilientti koulu ja koulutus -hankkeeseen. Hanketta rahoittaa strategisen tutkimuksen neuvosto (STN), joka toimii Suomen Akatemian yhteydessä (345196 ja 345265).

AVAINSANAT:

Vanhemmuuden uupumus, lasten oikeudet, koronapandemia, etäopetus

SIDONNAISUUDET:

Saara Ylisaukko-oja: Psyjuridica Oy:n hallituksen varajäsen ja toimitusjohtajan sijainen. Matilda Sorkkila ja Venla Panula: Ei sidonnaisuuksia.

LÄHTEET:

Arajärvi, P. (2021). Koulutusoikeus. Alma Talent.

Aunola, K., Sorkkila, M., Tolvanen A., Tassoul, A., Mikolajczak, M. & Roskam, I. (2021). Development and validation of the Brief Parental Burnout Scale (BPBs). *Psychological Assessment*, 33(11), 1125–1137. <https://doi.org/10.1037/pas0001064>

Aunola, K., Sorkkila, M. & Tolvanen, A. (2020). Validity of the Finnish Version of the Parental Burnout Assessment (PBA). *Scandinavian Journal of Psychology*, 61, 714–722. <https://doi.org/10.1111/sjop.12654>

Autismiliitto. (2020). ”Minusta tuli, yli yön, kotikoulun rehtori, opettaja, avustaja, keittäjä, pyykkäri, kuljettaja ja AAC-guru” – perheiden kokemuksia korona-arjesta keväällä 2020. Autismiliitto.

Goman, J., Huusko, M., Isoaho, K., Lehikko, A., Metsämuuronen, J., Rumpu, N., ... & Åkerlund, C. (2021). Poikkeuksellisten opetusjärjestelyjen vaikutukset tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumiseen eri koulutusasteilla. Osa III: Kansallisen arvioinnin yhteenveto ja suositukset. Kansallinen Koulutuksen Arviointikeskus KARVI. Julkaisut 8:2021. https://karvi.fi/wp-content/uploads/2021/04/KARVI_0821.pdf

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi perusopetuslain ja Helsingin eurooppalaisesta koulusta annetun lain väliaikaisesta muuttamisesta HE 93/2021 vp. <https://finlex.fi/fi/esitykset/he/2021/20210093>

Hakalehto-Wainio, S. (2012). Oppilaan oikeudet opetustoimessa. Lakimiesliiton kustannus.

Hakalehto, S. & Toivonen, V. (2021). Johdatus lapsen oikeuksiin perheessä. Teoksessa S. Hakalehto & V. Toivonen (toim.), *Lapsen oikeudet perheessä* (s. 20–69). Kauppakamari.

Hietanen-Peltola, M., Vaara, S., Hakulinen, T. & Hastrup, A. (2020). Lasten, nuorten ja perheiden peruspalvelut koronakeväänä 2020. Tuloksia kouluterveydenhuollon verkoston ja perhekeskusverkoston tiedonkeruista. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL). Työpöytä 26/2020. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-521-6>

LÄHTEET:

- IIPB konsortio [vanBakel et al.,] (2022). Parental burnout across the globe during the COVID-19 pandemic. *International Perspectives in Psychology*, 11(3), 141–152. <https://doi.org/10.1027/2157-3891/a000050>
- Mikolajczak, M., Brianda, M. E., Avalosse, H. & Roskam, I. (2018). Consequences of parental burnout: Its specific effect on child neglect and violence. *Child Abuse & Neglect*, 80(6), 134–145. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2018.03.025>
- Newland, L. (2020). Family wellbeing, parenting, and child wellbeing: Pathways to healthy adjustment. *Clinical Psychologist*, 19, 3–14. <https://doi.org/10.1111/cp.12059>
- Opetushallituksen raportit ja selvitykset 2021:4.
- Paju, P. (2020). Paikoiltaan siirretty arki - Koronakriisin vaikutukset lapsiperheiden elämään -selvitys. Lastensuojelun Keskusliiton verkkojulkaisu 2/2020. <https://www.lskl.fi/wp-content/uploads/Paikoiltaan-siirretty-arki-verkkojulkaisu.pdf>
- Pelastakaa Lapset. (2020). Lapsen ääni 2020: lasten näkemyksiä koronakeväästä. https://s3euwest1.amazonaws.com/pelastakaalapset/main/2020/05/22105112/Lapsen_aani_2020_FI_web.pdf
- Peleg, N. (2012). Time to grow up: the UN committee on the rights of the child's jurisprudence of the right to development. Teoksessa M. Freeman (toim.), *Law and Childhood Studies: Current Legal Issues Volume 14* (s. 371–391). Oxford University Press.
- Reimers, F. M. (2022). Primary and secondary education during Covid-19: Disruptions to educational opportunity during a pandemic. Springer. <https://link.springer.com/book/10.1007/978-3-030-81500-4>
- Roskam, I., Brianda, M.-E. & Mikolajczak, M. (2018). A step forward in the conceptualization and measurement of parental burnout: The parental burnout assessment (PBA). *Frontiers of Psychology*, 9, 1–12. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2018.00758>
- Sorkkila, M., Fågel, P., Kukkonen, S. & Aunola, K. (2021). Erytislasten vanhempien kokema uupumus ja tuen tarve. *NMI Bulletin*, 31(4), 47–63. https://www.researchgate.net/publication/356354984_Erytislasten_vanhempien_kokema_uupumus_ja_tuen_tarve_NMI_Bulletin
- Sorkkila, M. & Aunola, K. (2021). Resilience and parental burnout among Finnish parents during the COVID-19-pandemic: Variable and person-oriented approaches. *The Family Journal*, 30(2), 139–147. <https://doi.org/10.1177/10664807211027307>
- Sorkkila, M. & Aunola, K. (2020). Risk factors for parental burnout among Finnish parents: The role of socially prescribed perfectionism. *Journal of Child and Family Studies*, 29, 648–659. <https://doi.org/10.1007/s10826-019-01607-1>
- Sorkkila, M. (2020). Poikkeusaika vaikutti perheiden hyvinvointiin eri tavoin. *Ruusuapuiston Kärkiuutiset*, 3. <https://peda.net/id/44a81a04014>
- Sorkkila, M., Alasuutari, M., Lammi-Taskula, J., Pakarinen, E., Kiuru, N. & Aunola, K. (2022). Monimenetelmätutkimus vanhempien uupumuksesta lasten ollessa etäopetuksessa Covid-10 poikkeusaikana. *Kasvatus. Käsikirjoitus vertaisarvioitavana* [hyväksytty teemanumeroon].
- Vanhempainliitto. (2020). Mitä perheille kuuluu -kyselyn väliraportti 21.4.2020. Haettu 2.6.2022 osoitteesta <https://vanhempainliitto.fi/wp-content/uploads/2020/04/Mita%CC%88-perheille-kuuluu-v%C3%A4liraportti-21.4.2020.pdf>
- Viljanen, V.-P. (2011). Perusoikeuksien rajoittaminen. Teoksessa K. Yli-Kerttula (toim.), *Perusoikeudet* (s. 139–170). WSOYpro.
- Vuorio, J., Ranta, M., Koskinen, K., Nevalainen-Sumkin, T., Helminen J. & Miettunen, A. (2021). Etäopetuksen tilannekuva koronapandemiassa vuonna 2020. Opetushallitus, raportit ja selvitykset 2021:4. <https://www.oph.fi/fi/tilastot-ja-julkaisut/julkaisut/etaopetuksen-tilannekuva-koronapandemiassa-vuonna-2020>
- Weckström, A. & Holappa, H. (2020). Vanhempainpuhelimen ja Vanhempainnetin kirjepalvelun vuosiraportti 2020. Mannerheimin Lastensuojeluliitto. Haettu 6.6.2022 osoitteesta https://cdn.mll.fi/prod/2021/03/24165811/mll_vpn_raportti_2020.pdf
- Yleiskommentti nro 14 (2013) lapsen oikeudesta saada etunsa otetuksi ensisijaisesti huomioon CRC/C/GC/14. https://lapsiasia.fi/documents/25250457/37288006/CRC_C_GC_14_julkaisu.pdf/c9407429-51cc-308e-a490-dff4d8ef0087/CRC_C_GC_14_julkaisu.pdf?t=1465381208000